

A hálapénz ára: Mi következik a vesztegetés elfogadásából?

A hálapénz mint jelenség hosszú évtizedek óta jelen van az egészségügyben, de 2021. január 1-jétől a törvény szigorúan fellép minden formája ellen. Habár a Kúria korábban kifejezte, hogy az utólag nyújtott hálapénz elfogadása nem képez bűncselekményt,¹ jelenleg a Büntető törvénykönyv² szankcionálja az egészségügyi szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos jogtalan előnyt, mind annak adását és ígérését³, mind pedig annak elfogadását.⁴ A 2021-es jogszabályi változások értelmében az egészségügyi dolgozó nem fogadhat el hálapénzt az általa állami egészségügyi jogviszonyban nyújtott egészségügyi ellátásáért. Elfogadhat azonban ajándékot a mindenkori minimálbér 5%-ának értékéig.⁵ A 2021-es reformot⁶ követően a Nemzeti Védelmi Szolgálat (Továbbiakban: NVSZ) létrehozott egy új, kifejezetten az egészségügyi szektorral foglalkozó főosztályt, amelynek célja, hogy visszaszorítsa és megszüntesse a hálapénzt. A Magyar Orvosi Kamara (továbbiakban: MOK) és az NVSZ is egyetért azonban abban, hogy a leghatékonyabb megoldás az lehet, ha a hangsúlyt a szankció helyett a prevencióra helyezik át. Az NVSZ által végzett vizsgálatok szigorúan a jogszabályi keretek között és a szükséges engedélyek birtokában zajlanak.⁷ Az NVSZ vizsgálatának eredménye alapján fegyelmi vagy szabálysértési eljárás nem indítható. Azonban, ha az érintett a teszt során bűncselekményt követ el, akkor a szolgálat feljelentést tesz a nyomozó hatóságnál vagy ügyészségnél, amely jogosult a büntetőeljárás lefolytatására. A végeredmény az egészségügyi dolgozó esetében háromévi szabadságvesztés is lehet.

A hálapénz büntetőjogi megítélésének szigorítása nemcsak jogi, hanem társadalmi szempontból is jelentős változást hozott. Az új szabályozás célja az egészségügyi ellátórendszer átláthatóságának növelése, a közbizalom megerősítése, valamint a korrupció visszaszorítása. A jogalkotó ezzel világossá tette, hogy az egészségügyi szektorban is elvárható a zero tolerancia elve. A továbbiakban annak részletezésére kerül sor röviden,

1 Tájékoztató a Bhar.III.6/2015. számú büntetőügyben hozott, az orvosi hálapénzhez kapcsolódó elvi jelentőségű döntésről.

2 2012. évi C. törvény.

3 2012. évi C. törvény 290. § (6) bek.

4 2012. évi C. törvény 291. §.

5 1997. évi CLIV. törvény 138/A. § (4) bek.

6 2020. évi C. törvény az egészségügyi szolgálati jogviszonyról.

7 Magyar Orvosi Kamara A MOK és a Nemzeti Védelmi Szolgálat megbeszélésének összefoglalója (2025.04.11.).

hogy a leplezett eszközök – különösen a fedett nyomozás – miként járulnak hozzá a vesztegetés felderítéséhez, valamint hogyan zajlik a büntetőeljárás abban az esetben, ha az egészségügyi dolgozó jogtalan előnyt fogad el.

Mi a hálapénz?

A MOK Etikai Kódexének definíciója szerint: „A hálapénz, hálaszolgáltatás az a bármilyen előny és juttatás, amit a beteg vagy

hozzátartozója az ellátást követően, utólag, kérés nélkül az orvosnak ad, amennyiben az még közvetve sem befolyásolja az ellátás minőségét.”⁸ A definíció meghatározásában szintén segítséget nyújt a Kúria Bhar.III.6/2015. számú büntetőügyben hozott döntése: „Hálapénz az a juttatás, amelyet az egészségügyi szolgáltatás igénybevételét követően a beteg vagy hozzátartozója hálája, köszönete jeléül a szolgáltatásban közreműködő egészségügyi dolgozónak nyújt.”⁹ A szakirodalomban azonban számos eltérő definícióval találkozhatunk a konkrét körülményektől függően.

A hálapénz azonban nem egy új keletű fogalom, gyakorlata már régóta kialakult a társadalomban, mint egyfajta kiegészítő munkadíj, tiszteletdíj. Ennek a kialakult társadalmi jelenségnek számos kiváltó oka lehetett. Az okok között említhetjük például a jobb, nagyobb odafigyelést az egészségügyi ellátás során, illetve a szülészet-nőgyógyászat területén nagyobb biztonságérzetet nyújt a várandós nők számára, ha várandósságuk alatt, valamint a szülés levezetése közben az általuk „választott” orvos van jelen.¹⁰ Akik viszont beleszülettek ebbe a rendszerbe, náluk a hálapénz már egyfajta berögződésként volt jelen, amit „szokás” adni, illetve „adni kell”.¹¹ A 2021-es reformnak köszönhetően magasabb lett az egészségügyi dolgozók bére, ezt megelőzően azonban számos alkalommal adtak hangot elégedetlenségüknek a bérükkel kapcsolatban. Az alulfizettség miatt egyfajta fizetési kiegészítésként funkcionált.¹² A hálapénz által elért jogtalan előny, mint a korrupciós bűncselekmények jogi tárgya, nem kizárólag csak jogtalan kell, hogy legyen, hanem az egészségügyről szóló törvény rendelkezéseibe is kell, hogy ütközzön.¹³

A hálapénz felszámolásának indoka jogi, etikai és társadalmi szempontból is jelentős. A hálapénz elfogadása sértheti a bete-

8 A Magyar Orvosi Kamara Küldöttközgyűlése által elfogadott Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe – [https://mok.hu/public/media/source/Etikai%20K%C3%B3dex%20hat%C3%A1lyos%202022%2005%2028%20\(1\).pdf](https://mok.hu/public/media/source/Etikai%20K%C3%B3dex%20hat%C3%A1lyos%202022%2005%2028%20(1).pdf) (2025.04.12.).

9 Tájékoztató a Bhar.III.6/2015. számú büntetőügyben hozott, az orvosi hálapénzhez kapcsolódó elvi jelentőségű döntésről.

10 SÁGI Csilla – BAJI Petra: Hálapénz a szülészetben – egy kvalitatív vizsgálat eredményei. *Biztosítás és kockázat*, 2017/1. 94. o.

11 KIRÁLY Lilla: Mennyire fáj a paraszolencia a magyar lakosságnak, avagy mit jelent a hálapénz a magyar egészségügyben? *Jura*, 2016/2. 98. o.

12 BALÁZS Péter: Hálapénz... ha végre paradigmát váltanánk. *Egészségügyi Gazdasági Szemle*, 2007/4. 14. o.

13 BLASKÓ Béla – HOLLÁN Miklós – MADAI Sándor – PALLAGI Anikó – POLT Péter: *Büntetőjog Különös Rész I.*, Rejtjel Kiadó, Budapest–Debrecen, 453. o.

gek jogait, mivel előnyhöz juttathatja azokat, akik képesek hálapénzt adni, míg másokat hátrányos helyzetbe hozhat. A jogalkotás célja, hogy minden beteg számára biztosítsa a méltányos és egyenlő bánásmódot. A hálapénz elfogadása torzíthatja a közszolgáltatások minőségét és egyenlőségét. A jogalkotás célja, hogy minden beteg számára egyenlő és tisztességes ellátást biztosítson, függetlenül attól, hogy adtak-e hálapénzt. A hálapénz elfogadása a közszolgáltatásokban – különösen az egészségügyben – korrupciós kockázatot jelenthet.

A szabályozás célja egy mélyen gyökerező, hosszú ideje jelen lévő társadalmi gyakorlat felszámolása, amely bár sokáig eltűrt vagy akár hallgatólagosan elfogadott jelenség volt, mára egyre inkább összeegyeztethetlenné vált az átlátható és tisztességes közszolgáltatásokkal kapcsolatos elvárásokkal. A cél nem csupán a hálapénz eltüntetése a felszínről, hanem annak hosszú távú társadalmi elutasítása is. Ennek érdekében a büntetőjogi eszközök alkalmazása csak egy része a szélesebb körű társadalmi változásoknak, amelyekben az oktatás, az etikai normák megerősítése és az egészségügyi rendszer átláthatóságának növelése egyaránt kulcsszerepet játszanak. A jogalkotónak tehát nemcsak szankcionálnia kell, hanem példát is kell mutatnia, miként épülhet fel egy igazságosabb és bizalomra épülő egészségügyi rendszer.

Egészségügyi vesztegetés

„Aki egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben egészségügyi dolgozónak, egészségügyben dolgozónak vagy ezekre tekintettel másnak az egészségügyről szóló törvényben meghatározottak szerint jogtalan előnyt ad vagy ígér, ha súlyosabb büncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁴

A vesztegetéssel kapcsolatos tényállás kiegészült az egészségügyi vesztegetéssel 2021. január elsején.¹⁵ Hollán Miklós¹⁶ a vesztegetés mint korrupciós büncselekmény egészségügyben előforduló jelenségére, egészségügyi vesztegetésként hivatkozik. A büntetőkodez pedig külön nevesíti mind az egészségügyi vesztegetés ajánlását, mind pedig annak elfogadását, nem a vesztegetés önálló alaptényállásaként, hanem a vesztegetés elkülönült fajtájaként.¹⁷

A téma szempontjából úgy gondolom, néhány fogalom tisztázása elengedhetetlen. Az egészségügyi szolgáltatás definíciója az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben (továbbiakban: Eütv.) kifejtésre került: *„Az egészségügyi államigazgatási szerv által kiadott működési engedély birtokában vagy – törvényben meghatározott esetben – az egészségügyi államigazgatási szerv által történő nyilvántartásba vétel alapján végezhető egészségügyi tevékenységek összessége, amely az egyén egészségének megőrzése, továbbá a megbetegedések megelőzése, korai felismerése, megállapítása, gyógykezelése, életveszély elhárítása, a megbetegedés következtében kialakult állapot javítása vagy a további állapotromlás megelőzése céljából a beteg vizsgálatára és kezelésére, gondozására, ápolására, egészségügyi rehabilitációjára, a*

fájdalom és a szenvedés csökkentésére, továbbá a fentiek érdekében a beteg vizsgálati anyagainak feldolgozására irányul, ideértve a plasztikai helyreállító és az esztétikai plasztikai invazív és minimál invazív beavatkozásokat, a gyógyszerekkel, a gyógyászati segédeszközökkel, a gyógyászati ellátásokkal kapcsolatos külön jogszabály szerinti tevékenységet, valamint a mentést és a betegszállítást, a szülészeti ellátást, az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásokat, a művi meddővé tételt, az emberen végzett orvostudományi kutatásokat, továbbá a halottvizsgálattal, a halottakkal kapcsolatos orvosi eljárásokkal – ideértve az ehhez kapcsolódó –, a halottak szállításával összefüggő külön jogszabály szerinti tevékenységeket is.”¹⁸

„Egészségügyi dolgozó: az orvos, a fogorvos, a gyógyszerész, az egyéb felsőfokú egészségügyi szakképesítéssel rendelkező személy, az egészségügyi szakképesítéssel rendelkező személy, továbbá az egészségügyi tevékenységben közreműködő egészségügyi szakképesítéssel nem rendelkező személy.”¹⁹

Az egészségügyben dolgozó olyan személy, aki nem végez közvetlen egészségügyi tevékenységet, de munkájával hozzájárul az egészségügyi szolgáltató működéséhez és működőképességének biztosításához. Például adminisztratív munkatársak, takarítók, karbantartók is ebbe a kategóriába tartoznak. Az egészségügyben dolgozó személyek jogi meghatározása Magyarországon több jogszabályban is megtalálható. Az egészségügyi dolgozó fogalma az Eütv.-ben található. A törvény szerint egészségügyi dolgozó minden olyan személy, aki egészségügyi tevékenységet végez, és ehhez megfelelő szakképesítéssel rendelkezik, vagy szakképesítés hiányában közreműködik a szakképesítéssel rendelkező egészségügyi dolgozók által ellátandó feladatokban.²⁰

Nemzeti Védelmi Szolgálat eljárása

A Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) a hálapénzes ügyek felderítésére és megelőzésére több módszert alkalmaz, amelyek közül a legfontosabb a megbízhatósági vizsgálat. Ez a módszer lehetőséget biztosít, hogy az NVSZ mesterséges helyzetet teremtsen, például egy fedett nyomozó révén, aki pénzt ajánl fel egy egészségügyi dolgozónak. Ha az orvos elfogadja az ajánlatot, az büncselekménynek minősül, és az NVSZ feljelentést tesz. A Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) a hálapénzes ügyekben nyomozást nem folytat, mivel nem rendelkezik nyomozó hatósági jogkörrel.²¹ Amennyiben büncselekmény gyanúja merül fel, az eljárást a rendőrség vagy az ügyészség folytatja le. Az NVSZ feladata az egészségügyi intézmények működésének ellenőrzése, a jogsértések feltárása és megelőzése.²² Az NVSZ a büncfelderítés során azt vizsgálja, hogy az állami egészségügyi intézmények fenntartása, működtetése a törvényben meghatározottak szerint felelősen és célzottan zaj-

18 1997. évi CLIV. törvény 3. § e) pont.

19 1997. évi CLIV. törvény 3. § d) pont.

20 1997. évi CLIV. törvény.

21 NYESTE Péter: A belső bűnmegelőzési és büncfelderítési feladatokat ellátó szerv – Nemzeti Védelmi Szolgálat. In: *Közbiztonság. Fenntartható biztonság és társadalmi környezettanulmányok* (3). Ludovika Egyetemi Kiadó Non-profit Kft., (2020) Budapest, 785–799. o.

22 NAGY Richárd: *A nagyonbiztonság, vagyonbiztosítás a rendőrség gyakorlatában*, MJ, 2024/9., 523–530. o.

14 2012. évi C. törvény 290. § (6) bek.

15 A kiegészítést a 2020. évi C. törvény iktatta be.

16 BLASKÓ–HOLLÁN–MADAI–PALLAGI–POLT: *i. m.* 483. o.

17 BLASKÓ–HOLLÁN–MADAI–PALLAGI–POLT: *i. m.* 483. o.

lik-e, továbbá, hogy az állami közegészségügyi ellátáshoz az arra jogosultak olyan sorrendben és módon férnek-e hozzá, ahogy azt a szakmai szabályok indokolják. Ezenkívül az NVSZ állampolgári bejelentések alapján is indíthat eljárást. Ha egy beteg vagy hozzátartozója tudomást szerez arról, hogy egy egészségügyi dolgozó hálapénzt fogadott el, bejelentést tehet az NVSZ-nél. A bejelentést követően az NVSZ kivizsgálja az ügyet, és ha bűncselekmény gyanúja merül fel, feljelentést tesz a rendőrségen vagy az ügyészségen.²³

A megbízhatósági vizsgálatok részleteit és szabályait Bolcsik Zoltán ismertette egyik interjúban röviden, de annál lényegretörőbben. Az NVSZ által végzett megbízhatósági vizsgálat egy szigorú szabályokhoz kötött jogintézmény. A vizsgálat maga gyakorlatilag egy integritásteszt, a teszt során a szolgálat speciális képzettségű munkatársai olyan mesterséges, de a valóságban is előforduló élethelyzetet teremtenek, melyben a hatósághoz forduló ügyfél vagy egy egészségügyi dolgozót megvesztegetni próbáló beteg (a beteg hozzátartozója) szerepét játsszák el. Az integritástesztről kép- és hangfelvétel is készíthető, ami nemcsak az esetleg elkövetett bűncselekmény bizonyítására használható fel, de általa ellenőrizhető a teszt jogszerűsége is. Az altábornagy leszögezte, hogy az eljárás jogszerűségének garanciájaként szolgál többek között az is, hogy az eljárás egésze alatt fokozott ügyészi felügyelet érvényesül.

„A megbízhatósági vizsgálat során a rendőrségi törvényben meghatározott szabályok alapján akkor folytathat titkos információgyűjtést, ha az alkalmazni kívánt bírói engedélyhez nem kötött eszköz a megbízhatósági vizsgálatot elrendelő határozatban és a részletes tervben szerepel, és az elrendelést az ügyészség jóváhagyta.”²⁴

Milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak a felderítés során?

Az NVSZ közreműködik az eljárási cselekmény elvégzésében, és az ügyészség vagy nyomozó hatóság felkérésére a leplezett eszköz alkalmazásának végrehajtásában működik közre. Megbízhatósági vizsgálat évente három alkalommal rendelhető el egy személy ellen. „A megbízhatósági vizsgálat időtartama alkalmanként legfeljebb tizenöt nap, amelyet a belső bűnmegelőzési és bünyfelderítési feladatokat ellátó szerv vezetője egy alkalommal tizenöt nappal meghosszabbíthat. A megbízhatósági vizsgálat során végzett tevékenységeket dokumentálni kell.”²⁵ Ha a vizsgálat során az egészségügyi dolgozó elfogadja a vesztegetést, hivatali vagy munkaköréből fakadó helyzetével visszaél, a szolgálat feljelentést tesz a nyomozó hatóságnál vagy az ügyészségnél, amely büntetőeljárás lefolytatására jogosult.

A modern büntető igazságszolgáltatás egyik legösszetettebb és legérzékenyebb területe a leplezett eszközök alkalmazása, melyek célja a bűncselekmények felderítésének hatékonyabbá tétele olyan helyzetekben, ahol a hagyományos bizonyítási módszerek nem vezetnek eredményre. A leplezett eszközök –

mint például a lehallgatás, megfigyelés, fedett nyomozók alkalmazása – lehetőséget adnak, hogy a hatóságok titokban, a nyilvánosság kizárásával gyűjtsenek bizonyítékot, megelőzzék a bűncselekmények elkövetését, illetve feltárják a már megtörtént jogsértéseket.

A jogállamiság keretein belül ugyanakkor elengedhetetlen, hogy ezek az eszközök szigorú szabályozás mellett, megfelelő garanciák mellett kerüljenek alkalmazásra, hiszen használatuk súlyosan érintheti az érintettek alapvető jogait, különösen a magánélethez és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat. A büntetőeljárás törvény (Továbbiakban: Be.) részletesen szabályozza a leplezett eszközök típusait, engedélyezési eljárását és felhasználhatóságuk feltételeit, ezzel biztosítva az arányosság és szükségesség követelményét.

A nyomozó hatóság leplezett eszközöket alkalmazhat a korrupciós jellegű bűncselekmények felderítése érdekében. A leggyakrabban alkalmazott módszer a fedett nyomozó bevetése, ebben az esetben a nyomozó – páciensnek álcázva magát – egészségügyi ellátásra jelentkezik, majd egyértelmű vagy burkolt módon jogellenes előnyt, jellemzően pénzt ajánl fel az orvosnak, például a kezelés előbbre hozása vagy jobb ellátás reményében. E titkos kapcsolatfelvétel során gyakran alkalmaznak technikai eszközöket, például hangrögzítést vagy képfelvételt, amelyek a későbbi eljárás során bizonyítékként is felhasználhatók.²⁶ E módszerek célja nem a jogsértés kiprovokálása, hanem annak bizonyítása, hogy az egészségügyi dolgozó aktívan vagy passzívan elfogadja az ajánlatot, ezáltal megvalósítva a bűncselekményt. A büntető eljárásjog szigorúan tiltja a provokációt: a hatóság nem készítheti az orvost olyan magatartásra, amelyet az egyébként nem követett volna el, mivel ez sértené a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A Btk. 290. §-a értelmében a hivatali vesztegetés bűncselekmény, és az orvosok közszolgálatoként a törvény hatálya alá tartoznak. Ennek következményeként a Be. lehetőséget biztosít arra, hogy a hatóságok fedett nyomozókat alkalmazzanak az orvosokkal kapcsolatos vesztegetési ügyek felderítésére. A fedett nyomozó bevetése különösen fontos olyan esetekben, amikor a vesztegetés elfogadása titokban történik, például a beteg pénzbeli juttatásokat kínál az orvosnak, hogy előrehozza a kezelését, vagy más, nem jogszerű előnyöket biztosítson számára.

A fedett nyomozó alkalmazása szigorú szabályok szerint történik. A Be. 219. §-a értelmében fedett nyomozó alkalmazásának feltétele a bírói engedély, amely akkor adható meg, ha a hagyományos nyomozási eszközök nem elegendőek a bűncselekmény felderítésére. Az engedélyezés előtt a hatóságnak igazolnia kell, hogy a nyomozás a közérdek védelme érdekében elengedhetetlenül szükséges, és az eszköz alkalmazása nem aránytalanul sújtja az érintettek jogait.²⁷

A fedett nyomozó orvosnak álcázva magát, megjelenhet a kórházban vagy az orvosi rendelőben, és olyan helyzeteket teremthet, ahol a vesztegetési ajánlatok feltárára kerülhetnek. Például felajánlhat pénzt egy orvosnak annak reményében, hogy a kezelését előbbre hozza, vagy gyorsabb ellátást biztosít számára. A nyomozó szerepe nemcsak az ajánlat megtételére,

23 <https://mok.hu/orvosoklapja/aktualis/nem-csak-ellenoriz-vedelmet-is-biztosit-az-orvosoknak-az-nvsz> (2025.04.13.).

24 NYESTE: i. m. 796. o.

25 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 7/A. § (6) bek.

26 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 215–229. §.

27 KOVÁCS Ádám: A fedett nyomozók szerepe a vesztegetés felderítésében. *Jogtudományi Közlemények*, (2019). 58(4), 112–118. o.

hanem annak dokumentálására is kiterjed: hangrögzítés vagy akár videófelvétel készülhet a bűncselekmény elkövetéséről, amely később bírósági bizonyítékként szolgálhat.

A Be. 221. §-a értelmében a leplezett eszközökkel készült felvételek akkor vehetők figyelembe bizonyítékként, ha azok megfelelnek a törvényi előírásoknak, és jogszerűen rögzítették őket. A bírói engedély szükséges a titkos adatgyűjtéshez, ami garantálja, hogy a felvételek készítése és felhasználása nem sérti az érintett jogait. A felvételek különösen fontosak lehetnek olyan ügyekben, ahol az orvosok titokban fogadnak el pénzbeli juttatásokat a betegek részéről, és nem lehet közvetlen bizonyítékokat szerezni a nyílt eljárások során.

A hangrögzítés és videófelvételek segítségével az ilyen bűncselekmények kifejezetten jól dokumentálhatók. A fedett nyomozó által rögzített hangfelvétel például pontosan visszaadhatja a vesztegetésre tett ajánlatot, az orvos választát, és minden egyéb fontos részletet, amelyek alapján megindítható a büntetőeljárás. Kép- és hangfelvételek készítése során fontos, hogy a felvételt kizárólag a jogszerű keretek között használják fel, és ne sértsék a személyiségi jogokat.²⁸

A titkos adatgyűjtésről szóló szabályozásban meghatározott arányosság elve szerint az ilyen eszközöket csak akkor lehet alkalmazni, ha a cél elérése más módon nem lehetséges, és a felvétel nem hoz létre indokolatlan beavatkozást a magánéletbe. Az aratott bizonyítékok felhasználása előtt gondoskodni kell arról, hogy azok megfeleljenek a törvényi előírásoknak, és biztosítani kell, hogy ne legyenek jogszerűtlenek vagy túlzottak. A bírói felügyelet garantálja a felvételek tisztességes felhasználását, így azok elfogadhatók a bíróság előtt.²⁹

Az orvosok lebuktatásához gyakran szükséges a kétoldali megfigyelés és a helyszíni titkos rögzítés. A fedett nyomozó az orvosi ellátásba való beleegyezését követően, a pénz átadásának körülményeit dokumentálva képes olyan meggyőző bizonyítékokat szerezni, amelyek az orvosi korrupciós ügyek felfedését lehetővé teszik. A Be. 221. §-a szerint a felvételek és a fedett nyomozók beszámolóit alapul adhatnak a nyomozás folytatásához és a bíróság előtti eljáráshoz. A kétoldali megfigyelés a titkos adatgyűjtési eszközök egyik fontos módszere, amely lehetőséget biztosít, hogy a hatóságok nyomon követhessék a bűncselekmények előkészítését és elkövetését anélkül, hogy a célzott személyek tudomást szereznének a nyomozásról. Ezt az eszközt különösen akkor alkalmazzák, amikor a hagyományos nyomozási módszerek nem adnak elég információt, vagy a bűncselekmények elkövetése a nyílt nyomozás során nehezen bizonyítható. A megfigyelés kétoldali mivolta azt jelenti, hogy nemcsak a bűncselekmények elkövetőit figyelik meg, hanem azok környezetét és a bűncselekmény előkészítői fázisait is. Ennek köszönhetően a hatóságok képesek összegyűjteni azokat a bizonyítékokat, amelyek az orvosok és a betegek közötti titkos megállapodások felderítését lehetővé teszik. A megfigyelés során rögzített információk kulcsfontosságúak lehetnek a bírósági eljárás során.³⁰ A helyszíni titkos rögzítés a leplezett eszközök egyik hatékony formája,

amely során a nyomozó hatóság technikai eszközökkel – például rejtett kamerával vagy mikrofonnal – figyeli meg és rögzíti a gyanúsított tevékenységét egy konkrét helyszínen.³¹

A magyar büntetőeljárás jogrendszerben a leplezett eszközök alkalmazásának szabályait a Be. tartalmazza. A Be. 219–229. §-ai részletezik a bírói engedélyhez kötött és ügyészi jóváhagyáshoz kötött titkos eszközök típusait, valamint azok alkalmazásának feltételeit. A leplezett eszközök csak akkor alkalmazhatók, ha a cél elérése más módon – például nyílt nyomozással – nem biztosítható (Be. 215. §).

A gyakorlatban alkalmazott további módszer a fedett ügylet vagy más néven csapdahelyzet szervezése, amelynek során a hatóság egy mesterséges helyzetben próbálja dokumentálni az orvos jogellenes magatartását. Ugyanakkor hangsúlyozandó, hogy a csapda tilalma – vagyis az olyan helyzetek kerülése, amelyek a bűncselekmény elkövetésére való rábírást jelenthetnek – elengedhetetlen jogállami garancia, és az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) gyakorlata alapján is kiemelten fontos.³²

Végül megemlíthető az informátor alkalmazása is, aki bár nem hivatalos fedett személy, de az eljárás elindításában vagy támogatásában fontos szerepet játszhat. Ilyenek lehetnek például betegek vagy kórházi dolgozók, akik saját kezdeményezésre tesznek bejelentést vagy működnek együtt a hatóságokkal.

A leplezett eszközök alkalmazása a büntető igazságszolgáltatásban napjaink egyik legnagyobb kihívásokat rejtő, ugyanakkor nélkülözhetetlen területe. A tanulmányban bemutatott példák – különösen az egészségügyi korrupció feltárására irányuló eljárások – jól érzékeltetik, hogy az orvosokkal szembeni megbízhatósági vizsgálat, a fedett nyomozók bevetése, valamint a helyszíni titkos rögzítés és kétoldali megfigyelés olyan komplex, speciális eljárási cselekmények, amelyek célja nemcsak a bizonyítékgyűjtés, hanem a jogsértő magatartások visszaszorítása is. A Nemzeti Védelmi Szolgálat aktív közreműködése – különösen a megbízhatósági vizsgálatok lebonyolítása során – kulcsfontosságú a korrupció elleni fellépésben, ugyanakkor a bevetett eszközök jogszerűségének és szükségességének folyamatos bírói és ügyészi kontroll alatt kell állnia. A gyakorlatban mindezek az eszközök és módszerek – ideértve a fedett ügyleteket, informátorok közreműködését, vagy éppen a kétoldali megfigyelést – nemcsak a nyomozó hatóságok, hanem az egész büntető igazságszolgáltatás eredményességét szolgálják. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy ezek az eljárások alapjogokat is érintenek, különösen a magánélethez, a személyes adatok védelméhez, valamint a tisztességes eljáráshoz való jogot. Ennek megfelelően elengedhetetlen a megfelelő garanciák megléte és azok következetes érvényesítése.

Összességében tehát megállapítható, hogy a leplezett eszközök – ha megfelelő jogi és eljárási keretek között alkalmazzák – hatékony és legitim eszközei lehetnek a vesztegetéses bűncselekmények feltárásának. A bírói engedélyhez kötött adatgyűjtés, a fedett nyomozók bevetése, valamint a technikai eszközök – például a hang- és képrögzítés – mind olyan eszközök, amelyek hatékonyan segítik elő az igazságszolgáltatás

28 FARKAS Tamás: A titkos információgyűjtés jogi és gyakorlati kérdései. *Jogtudományi Szemle*, 55(2) (2020), 145–160. o.

29 VARGA Zoltán: A leplezett eszközök alkalmazása a vesztegetéses bűncselekmények felderítésében. *Büntetőjogi Fórum*, 41(3) (2018), 205–210. o.

30 KOVÁCS László: A titkos nyomozati eszközök és a kétoldali megfigyelés szerepe. *Jogtudományi Közlemények*, (2017). 62(3), 145–160. o.

31 BOROS Anita: A titkos információgyűjtés bizonyítási kérdései a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, (2020) 67(5), 281–292. o.

32 Szabó és Vissy kontra Magyarország, EJEB-ítélet, 2016. január 12., 37138/14. sz. ügy.

céljainak érvényesülését, feltéve, hogy a jogállamiság, az arányosság és a tisztességes eljárás követelményeit maradéktalanul tiszteletben tartják.

Mi következik a vesztegetés elfogadása után?

Amennyiben a megbízhatósági vizsgálat, illetve más leplezett eszközök alkalmazása során arra derül fény, hogy az egészségügyi dolgozó jogellenes előnyt fogad el – például hálapénz vagy más anyagi juttatás formájában –, az NVSZ köteles feljelentést tenni a nyomozó hatóságnál vagy az ügyészségnél. Ettől a ponttól kezdődően az eljárás már a Be. szabályai szerint, nyílt büntetőeljárás keretében zajlik tovább. A vesztegetés elfogadása után a büntetőeljárás menete szigorú szabályozás alá esik, amely biztosítja a jogszerű eljárás és az alapvető jogok védelmét. Az egészségügyi vesztegetés, mint speciális bűncselekmény, szoros figyelmet igényel, mivel az érintett személyek nemcsak jogi, hanem szakmai etikai felelősséggel is tartoznak.

A feljelentést követően az ügyészség megvizsgálja, hogy a feljelentés megalapozott-e, és elrendeli-e a nyomozást. Ha a leplezett eszközök alkalmazása során szerzett bizonyítékok – például hang- vagy képanyag, fedett nyomozó vallomása – jogszerűen kerültek beszerzésre, úgy azok teljes értékű bizonyítékként felhasználhatók. A nyomozás során a hatóság többek között tanúkat hallgat ki (pl. fedett nyomozó, informátor), lefoglalhat technikai eszközöket, és sor kerülhet gyanúsított kihallgatásra is. A gyanúsított egészségügyi dolgozót a Be. 179. §-a alapján hivatalosan is gyanúsítottként hallgatják ki, amely során tájékoztatják őt a terhére rótt bűncselekményről – jelen esetben a vesztegetés elfogadásáról (Btk. 290. §) –, valamint jogairól és kötelezettségeiről. E ponttól kezdve joga van ügyvédet fogadni, iratokat megismerni és bizonyítékokat előterjeszteni.

Az orvosi vesztegetés különösen érzékeny terület, hiszen az eljárás során nem csupán büntetőjogi, hanem szakmai-etikai kérdések is felmerülnek. A bíróság vizsgálja, hogy a vádlott a közszolgáltatási pozíciójával visszaélve fogadta-e el a jogellenes előnyt, és hogy a cselekmény összefüggésbe hozható-e konkrét orvosi döntéssel vagy ellátással. Fontos, hogy a bíróság megkülönböztesse a jogellenes előny elfogadását attól a helyzettől, amikor a beteg önként, utólag ad hálapénzt, ami bizonyos esetekben nem meríti ki a bűncselekmény fogalmát, ha az nem jár ellenszolgáltatással.³³ A bírói gyakorlat elismeri, hogy a leplezett eszközökkel végzett adatgyűjtés – különösen a fedett nyomozás – erőteljes beavatkozást jelent az érintettek magánszférájába. Éppen ezért elvárás, hogy az eljáró hatóságok szigorúan betartsák az arányosság és szükségesség követelményeit, valamint kizárólag olyan esetekben alkalmazzák ezeket az eszközöket, amikor más bizonyítási módszerek nem vezetnek eredményre. Ezt az elvet az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága is megerősítette.³⁴

A vádlott védekezésének is jelentősége van. Az orvosok gyakran azzal érvelhetnek, hogy a pénz vagy egyéb juttatás

nem jogellenes előnyként került átadásra, hanem ajándékként, köszönetnyilvánításként, így hiányzik a vesztegetés szándékos jellege. Az ilyen esetekben a bíróság különös figyelmet fordít az elhangzottak tartalmára, a kommunikáció kontextusára és az esetleges előzetes megállapodásokra.

Az ítélet meghozatala során a bíróság figyelembe veszi a cselekmény társadalomra veszélyességének mértékét, a vádlott személyi körülményeit, a büntetőeljárás során tanúsított magatartását, valamint azt, hogy a bűncselekmény milyen kárt vagy sérelmet okozott a közbizalomnak. A hivatali vesztegetés büntetési tétele – különösen, ha hivatalos személyként elkövetve minősül – akár öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés is lehet a Btk. 290. § (1)–(3) bekezdései alapján. Súlyosbító körülmény lehet például, ha az orvos ismételt, rendszeresen fogadott el jogellenes előnyt, vagy ha az ellátás megtagadásával fenyegetett a juttatás hiányában.³⁵

Amennyiben a bíróság bűnösnek találja a vádlottat, úgy szabadságvesztés mellett gyakori szankció a foglalkozástól való eltiltás (Btk. 62–63. §), valamint vagyoneklkobzás, ha a vesztegetési pénzt nem önként szolgáltatott vissza. Ezzel együtt az ítélet etikai következményekkel is jár: a Magyar Orvosi Kamara etikai bizottsága a büntetőjogi felelősség megállapítása után vizsgálatot indíthat, amely akár az orvosi hivatás gyakorlásának felfüggesztéséhez is vezethet. Megjegyzendő, hogy mindez nem sérti a 'ne bis in idem' elvét, azaz a kétszeres eljárás tilalmát.³⁶

A vesztegetés elfogadása az egészségügyi szektorban nemcsak jogi, hanem erkölcsi és szakmai felelősséget is magával hoz. Az egészségügyi dolgozó, aki jogellenes előnyt fogad el, nemcsak a törvényt sérti meg, hanem a betegek iránti bizalmat is aláássa, hiszen az orvosi hivatás alapja a közszolgáltatói felelősség és az etikai normák tiszteletben tartása. A vesztegetés elfogadása után elinduló büntetőeljárás nemcsak az elkövetőt vonja felelősségre, hanem a közbizalom és a közszolgáltatások iránti tiszteletet is próbálja helyreállítani.

Az eljárás során az ügyészség és a nyomozó hatóságok számára alapvető feladat, hogy a törvényi szabályozás szerint járjanak el, miközben minden esetben ügyeljenek arra, hogy az alkalmazott nyomozati eszközök, mint például a fedett nyomozó vagy a titkos rögzítés, jogszerűen és indokoltnan történjenek. Az egészségügyi vesztegetés esetében a leplezett eszközök különösen érzékeny területet érintenek, hiszen az érintettek magánszféráját jelentős mértékben befolyásolják. Éppen ezért a jogállami elvek és az arányosság, szükségesség elve rendkívül fontos szerepet kapnak az eljárás során.

A bíróságoknak nemcsak a jogi kérdésekkel kell foglalkozniuk, hanem a szakmai etika megértésével is. Az orvosok esetében például gyakran felmerül az a kérdés, hogy valóban jogellenes előnyról van-e szó, vagy egy hálapénzről, amelyet a beteg önként adott, hogy megköszönje a megfelelő orvosi ellátást. A bíróságoknak ebben az esetben figyelembe kell venniük a konkrét helyzetet, a kommunikációt, valamint a pénz átadásának

35 KOVÁCS Ágnes: A fedett nyomozók szerepe a vesztegetés felderítésében. *Jogtudományi Közlemények*, (2019) 58(4), 112–118. o.

36 SZABÓ Judit – MOLNÁR Dalma: Az alkotmányjog és az Európai jog metszéspontjában: a „ne bis in idem” elv. *Európai Jog*, 2023/4. szám, 14. o., SZABÓ Judit: *A ne bis in idem elve az európai jogalkalmazásban*. Debrecen, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2022), 263 o. (ISBN: 9789634904960).

33 KARSAI Krisztina: *A hálapénz büntetőjogi megítélése – határvonalak a jogellenes előny és az ajándék között*. *Jogtudományi Közlemények*, (2020) 75(2), 89–97. o.

34 EJE, Ramanaukas kontra Litvánia-ügy, 2008; AB határozat 6/2019. (III. 20).

körülményeit. Ha egy orvos tudatosan és folyamatosan visszaél a pozíciójával, és ez összefüggésben áll a beteg ellátásával, akkor annak súlyos büntetőjogi következményei lehetnek. Az ilyen esetek kiemelten fontosak, hiszen az egészségügyi szektorba vetett bizalom teljes mértékben megsérülhet, ha az orvosok ilyen módon kihasználják a betegek bizalmát.

A vesztegetés elfogadása utáni büntetőeljárás során egyes esetekben a bíróságok figyelembe veszik a cselekmény társadalomra gyakorolt hatását és a bűncselekmény súlyosságát, ami meghatározza az ítélet mértékét. A büntetési tételek – például a szabadságvesztés és a foglalkozástól való eltiltás – nemcsak a bűnös egyéni felelősségét érvényesítik, hanem az egész közszolgáltatói szektor tisztaságát is védik. A vagyoneklobzás és egyéb pénzbeli büntetések ugyanakkor arra is figyelmeztetnek, hogy a vesztegetés nemcsak jogsértő, hanem társadalmi szempontból is elfogadhatatlan.

Fontos azonban, hogy az ilyen típusú eljárások során a bíróságok és a hatóságok a jogszerűség határain belül maradjanak. A jogállamiság és az emberi jogok védelme elengedhetetlen, hogy elkerüljük a túlzott beavatkozást az egyén magánéletébe, miközben biztosítjuk, hogy a bűncselekmények ne maradjanak következmények nélkül. Az eljárásnak tehát az a célja, hogy a vesztegetésre vonatkozóan ne csak büntetést alkalmazzon, hanem egyúttal a közbizalom visszaállítását is szolgálja.

Végző soron a vesztegetés elfogadása után indított büntetőeljárás nemcsak a konkrét elkövetőt vonja felelősségre, hanem egyben figyelmeztetés is a társadalom számára, hogy a közszolgáltatásokat jogellenesen befolyásoló cselekmények nem maradhatnak büntetlenek. A szakmai és etikai normák sérülése, különösen az orvosi pályán, hosszú távon komoly következményekkel járhat, nemcsak jogi, hanem társadalmi szinten is. A büntetőeljárás célja, hogy megerősítse azokat az elveket, amelyek alapján a közszolgáltatások tisztaságát és a betegek érdekeit kell védeni.

Összegzés

A hálapénz intézménye hosszú ideig szürke zónaként létezett a magyar egészségügyben, egy olyan kulturális és gazdasági örökségként, amelyet a társadalom egy része természetesnek, más része elkerülhetetlennek tekintett. A 2021-es reformokkal azonban a jogalkotó egyértelműen állást foglalt: a közszolgáltatások tisztasága nem lehet alku tárgya. Az egészségügyi vesztegetés külön tényállásként történő nevesítése, valamint a megbízhatósági vizsgálatok és leplezett eszközök alkalmazásának rendszere világosan mutatja, hogy az állam a zéró tolerancia elvét kívánja érvényesíteni.

Mindezek ellenére a hálapénz elleni fellépés nem lehet kizárólag a jog eszközeire bízva. A társadalom értékrendje, az orvosi hivatás etikai normái és a betegjogok tudatosítása együtt alkotják azt a szilárd alapot, amely hosszú távon biztosíthatja e gyakorlat eltűnését. A cél nem pusztán a hálapénz büntetése, hanem egy új egészségügyi kultúra megteremtése, ahol az orvos és beteg közötti kapcsolat kizárólag bizalmon, szakmai tudáson és kölcsönös tiszteleten alapul.

A hálapénz intézményének jogi, társadalmi és erkölcsi megítélése az elmúlt évtizedekben jelentős változáson ment keresztül

Magyarországon. Míg korábban egyfajta hallgatólagosan elfogadott „szokásként” volt jelen az egészségügyi ellátásban, mára a törvényalkotás és a közvélemény is egyre határozottabban fordul ellene. A 2021-ben bevezetett jogszabályi szigorítások, különösen az egészségügyi vesztegetés önálló bűncselekményként való nevesítése, nem csupán a jogrendszer szintjén jelentenek előrelépést, hanem egy mélyen gyökerező, strukturális probléma felszámolására tett komoly kísérletet is tükröznek.

A hálapénz jelenségének felszámolása nem kizárólag büntetőjogi kérdés. A szankciók önmagukban nem elegendők a jelenség teljes megszüntetésére. A korrupció megelőzése csak akkor lehet eredményes, ha az oktatási rendszer, az etikai szemléletformálás és a társadalmi értékrend egyaránt támogatja azt. Éppen ezért a Nemzeti Védelmi Szolgálat és a Magyar Orvosi Kamara álláspontja, miszerint a prevenciót előtérbe kell helyezni a szankcionálással szemben, rendkívül fontos szemléletváltásra utal.

Személyes véleményem szerint különösen nagy hangsúlyt kellene helyezni az orvostanhallgatók és rezidensek képzésére ezen a téren. A jogi normák és a szakmai etika integrálása már a pályakezdés előtt elengedhetetlen, hogy a jövő orvosai ne csak tudásban, hanem erkölcsi tartásban is felkészülten álljanak a hivatás kihívásai elé. Az orvosi hivatás ugyanis bizalmon alapul – ha ezt a bizalmat a hálapénz intézményén keresztül megbontjuk, az nemcsak egyéni szinten, hanem rendszerszinten is súlyos következményekkel jár.

Ezzel együtt a társadalom szerepe is meghatározó. A hálapénz gyakorlata ugyanis nem kizárólag az egészségügyi dolgozók magatartásán múlik – a betegek részéről is sokszor elvárás, reflexszerű gesztus, amelyet a „biztosabb”, gyorsabb vagy figyelmesebb ellátás reményében adnak. Ezért kulcsfontosságú, hogy a közbeszéd és a közoktatás egyaránt részt vállaljon ennek az attitűdnek a megváltoztatásában. Különösen fontosnak tartom, hogy a betegek megfelelő tájékoztatást kapjanak jogaikról, az ellátáshoz való egyenlő hozzáférés elvéről, és arról is, hogy az orvosi hivatás alapértékei nem követelnek elenszolgáltatást a tisztességes ellátásért cserébe.

A tanulmány bemutatta, hogy a fedett nyomozás, a megbízhatósági vizsgálatok és más leplezett eszközök miként járulhatnak hozzá a bűncselekmények bizonyításához, ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy ezek alkalmazása milyen jelentős alapjogi kérdéseket vet fel. Ezt az egyensúlyt megtalálni különösen nehéz feladat a büntető igazságszolgáltatásban, hiszen az állami érdekek és az egyéni jogok védelme gyakran feszülnek egymásnak. A jogállamiság egyik legfontosabb ismérve azonban éppen az, hogy még a legnagyobb közérdek sem írhatja felül az egyén méltóságát és jogait. A leplezett eszközök esetében tehát különösen indokolt a fokozott bírói kontroll, és az arányosság elvének szigorú érvényesítése.

Összességében úgy gondolom, hogy a hálapénz felszámolására irányuló törekvések akkor lehetnek sikeresek, ha azok nem pusztán jogi válaszokat adnak egy társadalmi problémára, hanem képesek mélyreható szemléletformálásra is. A törvényhozás, a jogalkalmazás és a társadalmi párbeszéd együttesen járulhat hozzá, hogy az egészségügyi rendszer valóban átláthatóvá, igazságossá és mindenki számára biztonságossá váljon. A hálapénz megszűnése nemcsak a büntetőpolitika, hanem egy egész társadalom erkölcsi érettségének a fokmérője.